
EEN NIEUWE BEWEGING

Gesprekspapier over Marcus 1:1-11

INLEIDING

We gaan de komende tijd stil staan bij de beschrijving van het leven en werk van Jezus Christus zoals Marcus dat heeft opgeschreven. Het verhaal van Marcus is bondig en gefocust. Bondig: als je het verhaal van Marcus vergelijkt met andere verhalen over Jezus – Matteüs, Lucas en Johannes – dan valt op dat hij veel korter van stof is. Het is alsof Marcus niet kan wachten om bij het einde van zijn verhaal te komen.

Dat zie je ook aan het woordje ‘meteen’ dat hij constant gebruikt. Jezus doet of zegt iets, maar meteen gaat het weer verder. We krijgen geen moment pauze, alles is gericht op het einde. En dat is dan gelijk ook de focus waar ik het over had: alles in het verhaal van Marcus is gericht op het lijden en sterven van Jezus Christus. Een bijbeluitlegger heeft eens gezegd: Marcus is in feite niet meer dan het lijdensverhaal van Jezus met een ietwat lange inleiding.

Bondig en gefocust, maar tegelijk heeft het evangelie ook een heel duidelijk centrum. Centraal staat – in hoofdstuk 8 – de vraag die Jezus aan zijn leerlingen stelt: “wie zeggen jullie eigenlijk dat ik ben?” Om die vraag draait het verhaal van Marcus en hij legt deze vraag als het ware ook bij ons neer: “wie zeg jij dat Jezus is? Wie is Jezus voor ons als kerk?” Je ziet dus wel dat Marcus geen verhaal is dat je zo even op je nachtkastje legt om af en toe een stukje in te lezen, maar dat het een verhaal is dat je uitdaagt om stelling te nemen.

Prat kort door over de centrale vraag van Marcus: “wie zeg jij dat Jezus is?”

HET BEGIN?

Marcus is een verhaal dat je uitdaagt om stelling te nemen. Het gaat niet maar over vroeger, maar ook over hoe wij tegenover Jezus staan. Dat wordt ook direct aan het begin van het verhaal al duidelijk. Marcus valt met de deur in huis. Hij zegt: *Het begin van het evangelie (=het goede nieuws) van Jezus Christus, Zoon van God.* Het is eigenlijk een heel vreemde zin, die op meerdere manieren op te vatten is. Laat ik er één aspect uitlichten

Wat bedoelt Marcus met ‘Het begin’. Wat is het begin van het goede nieuws waar Marcus het over heeft? Heeft Marcus het dan over wat volgt, waar we lezen van Johannes en de doop? Is dat ‘het begin’ dat als een soort inleiding functioneert? Waarschijnlijk zal Marcus dat er inderdaad ook mee bedoeld hebben. Die woorden functioneren als een soort proloog op de rest van het boek en zetten als zodanig te toon.

Tegelijk kun je de woorden ook anders opvatten, namelijk als een opschrift boven het gehele evangelie. ‘Het begin’ wijst dan niet zozeer die eerste verhalen over Johannes en Jezus, maar het hele boek zelf. Dit, dit verhaal over Jezus, dat is het begin van het goede nieuws. Het is nog maar ‘het begin’, het dus het is nog niet afgerond en gaat nog verder. Dat is opnieuw een manier van Marcus om ons er met huid en haar bij te betrekken: dit verhaal dat hij gaat vertellen gaat door en wij zitten er middenin. Als dat zo is worden wij uitgenodigd om onszelf af te vragen: maar waar zitten wij dan in het verhaal? Horen wij bij de volgelingen van Jezus? Zijn wij de mensen die op afstand staan? Staan we sceptisch tegenover? Of ergeren we ons aan hem? Of dat allemaal tegelijk?

Als je jezelf een plek zou koeten geven in het verhaal van Marcus, welke plek zou dat dan zijn?

EVANGELIE

Nou goed, genoeg gezegd over het feit dat we onszelf niet buiten schot kunnen houden, laten we naar het verhaal zelf gaan. Marcus noemt dat 'evangelie'. Tegenwoordig ontgaat ons de revolutionaire kracht van die woord. Als wij het hebben over het evangelie, dan denken we al snel aan 'het verhaal over Jezus'. Wat is een evangelie? Het is een verhaal over het leven, lijden, sterven en opstaan van Jezus. Nou is dat inderdaad het evangelie geworden, alleen in de oren van de eerste lezers klonk dat woord iets anders. Evangelie, *goed nieuws*, dat was het woord dat gebruikt werd als er een nieuwe keizer aan de macht kwam. Dan werd het 'goede nieuws' verkondigd dat er een politieke omwenteling had plaatsgevonden. In hoeverre dat altijd daadwerkelijk goed nieuws was kun je je natuurlijk afvragen, maar duidelijk is wel dat de eerste hoorders van het evangelie deze politieke ondertoon niet gemist hebben. Zij dachten bij goed nieuws niet aan een mooi en dierbaar verhaal over hoe je als mens persoonlijk en individueel tot bloei komt omdat je een diepe relatie met God hebt die jou als een liefdevolle Vader accepteert met al je tekortkomingen. Als zij het woord 'evangelie' hoorden, dan dachten ze aan een politieke omwenteling, aan een wereld veranderende gebeurtenis, iets dat de wereld op z'n kop gaat zetten.

Zo moeten we dat verhaal van Marcus dan ook allereerst lezen: als het begin van een gebeurtenis die de wereld op z'n kop gaat zetten. Het gaat niet allereerst over de vraag hoe ik als mens bekeerd wordt – dat hoort erbij – maar hoe God door de komst van zijn koninkrijk deze wereld binnen komt. En dat begint met dit verhaal!

Het evangelie is 'politiek' geladen. Wat betekent dit voor hoe we naar de verhalen in de Bijbel luisteren?

DE NIEUWE BEWEGING ROND JOHANNES

Marcus begint zijn verhaal met Johannes de Doper die in de woestijn mensen oproept om zich te laten dopen. Johannes moet een bijzonder figuur geweest zijn en als we dit zo lezen dan heeft hij grote aantrekkingskracht gehad op de mensen toen en daar. Dat weten we niet alleen van Marcus en de andere evangelisten, maar ook de Joodse historicus Flavius Josephus heeft het over de grote aantrekkingskracht van Johannes de Doper.

Zonder er al te diep op in te gaan is het duidelijk dat rond de persoon van Johannes een grote verwachting was ontstaan. Marcus brengt die verwachting in verband met de hoop op een door God beloofde nieuwe toekomst. Als je deze tekst leest, dan voel je aan dat Judea van die dagen zinderde van hoop. Heel Judea en Jeruzalem gaat naar hem toe. Om een beeld te krijgen kun je het vergelijken met de situatie in de VS in 2008 toen Obama aan de macht kwam. Het land dat nu zo verdeeld is en gepolariseerd was toen vol hoop en verwachting. Of de Arabische lente, waar we hele massa's mensen zagen samenkomen om politieke veranderingen toe te juichen en te bewerken.

Toch is er wel wat bijzonders aan de hand met deze 'politieke' beweging van Johannes. Elke politieke beweging die uit is op radicale verandering gaat uit van de veronderstelling dat het goed fout zit met de samenleving. Afhankelijk van de vraag of het een linkse of rechtse beweging is wordt de kern van het probleem gezocht in een gebrek aan solidariteit of in een bemoeizuchtige overheid. Hoe dan ook, er is duidelijk iets mis dat veranderd moet worden.

De beweging die Johannes begint is daar geen uitzondering op. Ook voor hem is er een groot probleem in de wereld en hij duidt dat aan met het woord 'zonde'. Daar moet echt iets aan gebeuren. (Wat dat woord precies betekent komt verderop in Marcus uitgebreid aan de orde)

De manier waarop Johannes het kwaad aanwijst is echter revolutionair. Politieke bewegingen die uit zijn op verandering weten altijd precies te vertellen waar de fout zit en verrassend genoeg zit de fout nooit bij hen zelf, maar altijd bij de ander. De kern van het probleem zit 'm altijd bij de politieke tegenstanders en hun aanhangers die volstrekt niet begrepen hebben wat er aan de hand is.

Maar hier bij Johannes gebeurt iets bijzonders, want als hij een nieuwe beweging gaat beginnen en mensen vraagt zich bij hem te voegen, dan moeten ze zich eerst laten dopen. Dan moeten ze door onder te gaan in het water eerst laten zien dat het probleem niet zozeer bij anderen zit, maar ook bij hen zelf.

Zie je wat hier gebeurt? Er zindert verwachting en er gaat iets nieuws gebeuren, maar hier ontstaat een beweging die leert dat je de verantwoordelijkheid voor de ellende van deze wereld niet op anderen kunt afschuiven, maar dat je er zelf deel aan hebt. Dat jij zelf deel bent van het probleem, en dat er alleen daadwerkelijk hoop en verwachting kan zijn als ook jij gereinigd wordt van het onrecht in deze wereld en ook jij breekt met een leven dat zelfgericht is.

Wat roept deze laatste alinea bij je op? Erken je dat ook jijzelf onderdeel bent van de problemen van deze wereld?

DE DOOP VAN JEZUS

Het revolutionaire van deze nieuwe beweging gaat echter nog verder, want terwijl Johannes bezig is komt Jezus vanuit Galilea naar Johannes toe om zich te laten dopen. Jezus identificeert zich met die nieuwe beweging van hoop die met Johannes begonnen is.

Begrijp je hoe bijzonder dit is? Jezus – van wie Johannes zegt dat hij het niet eens waard is om zijn sandalen los te maken – is niet de sterke leider die het even overneemt en zich verheven voelt boven de menigte. We zijn onlangs getuige geweest van de bestorming van het Capitool in Washington. Na de oproep van Trump om naar het Capitool op te trekken en zijn belofte dat hij mee zou gaan, vertrok de verontwaardigde menigte richting het regeringsgebouw en richtten ze een geweldige schade aan. Maar wie er ook mee ging, Trump niet. Zijn oproep was enkel gericht op onrust stoken en zijn belofte was niets meer dan gebakken lucht. Trump is een leider die andere de kastanjes uit het vuur laat halen en zich ver verheven voelt boven zijn volgelingen.

Hier in de Jordaan gebeurt iets anders. Jezus gaat ten onder in de doop die nodig was om vergeving van zonden te krijgen. Feitelijk zegt Jezus door zich te laten dopen: ik distantieer mij niet van de zonden van deze wereld, sterker zelfs, ik heb er deel aan. Op basis van andere teksten uit de Bijbel weten we dat Jezus juist géén deelhad aan de zonden van deze wereld. Hij was juist niet deel van het probleem, dus Hij had het niet nodig om gedoopt te worden, maar door zich toch te laten dopen identificeert Jezus zich volkomen met ons mensen.

We moeten nog verder gaan. Door zich te laten dopen identificeert Jezus zich niet alleen met mensen, maar gaat Hij zelfs nog iets verder: hij neemt het kwaad van deze wereld, dat niet alleen bij anderen zit, maar ook bij mijzelf, heel bewust op zich. Van meet af aan is Jezus er blijkbaar op uit om het onrecht van deze wereld te dragen. Daarom is dit goed nieuws, een politieke omwenteling: hier is niet maar een leider die de fout bij andere aanwijst, hier is niet maar een politicus die boven het volk verheven is, hier is een mens die zichzelf verantwoordelijk maakt voor het kwaad in deze wereld en in onze harten.

Waar vind je nou nog een mens die echt verantwoordelijkheid neemt? We zijn de laatste tijd getuige geweest van de verhoren rondom de toeslagenaffaire. Iedere betrokkene betreurt de gang van zaken, maar er is er geen een die naar voren stapt en verantwoordelijkheid neemt. Blijkbaar is dat geweldig moeilijk.

Jezus neemt wel verantwoordelijkheid. Zelfs voor dingen waar Hij part noch deel aan had.

Herken je wat gezegd wordt over dat het moeilijk is om verantwoordelijkheid te nemen?

REALISME EN HOOP

Dat is een revolutionair verhaal van realisme en hoop. Realisme, want niet alle mensen deugen, sterker zelfs, geen enkel mens deugt, maar dat betekent niet dat er alleen maar plaats is voor pessimisme of negativisme, want er is een nieuwe werkelijkheid mogelijk waar mensen de verantwoordelijkheid nemen voor hun onrecht.

Daarom is het verhaal van de Bijbel vooral een verhaal van hoop. Ik heb het wel vaker gezegd: hoop is iets anders dan optimisme. Optimisme is gebaseerd op feiten – of op z'n minst de interpretatie van feiten. Op basis van bepaalde ontwikkelingen kun je positief gestemd zijn. Zo kun je positief gestemd zijn over de bestrijding van het Corona virus omdat het feit er ligt dat er een vaccin is.

Hoop is iets anders, en gaat veel dieper: het is gebaseerd op diepe innerlijke overtuiging dat er een nieuwe toekomst zal komen. Ook al zijn er geen feiten om je te ondersteunen, toch heb je hoop. Bijbelse hoop is daarbij altijd gebaseerd op dat verhaal over Jezus Christus dat Marcus aan het vertellen is. Soms zien we geen aanleiding om optimistisch te zijn, maar we zijn wel hoopvol, want dat 'Goede nieuws' van de omwenteling van Jezus Christus is begonnen en gaat nog altijd door totdat het voltooid is. Hier is een mens bij wie alles anders wordt.

Waarom is het hoopvol dat Jezus de verantwoordelijkheid voor het onrecht in deze wereld op zich neemt? Hoe kan ons dat hier en nu concreet al helpen bij het omgaan met het onrecht in deze wereld en onze levens?

EEN MENS?

Hier is een mens... Marcus vertelt dat er iets bijzonders gebeurt: juist op het moment dat Jezus opkomt uit het water en zich de zonden van mensen eigen heeft gemaakt om die te gaan dragen, gaat de hemel open en komt de Geest op Hem neer en klinkt de stem uit de hemel: dit is Gods Zoon. Marcus had in het begin al verklapt dat Jezus meer dan een mens was (1:1), maar nu wordt het duidelijk: hier is meer dan een mens, hier is God zelf aan het werk. Het is alsof Marcus duidelijk maakt: *Nergens blijkt duidelijker dat God zelf aan het werk is dan waar Jezus zich vereenzelvigd met het onrecht van deze wereld.* Aan het einde van het verhaal blijkt dat nogmaals als een Romeinse soldaat erkent dat Jezus God zelf is. Dat is op het moment dat Jezus aan het kruis het dragen van het onrecht de schuld van deze wereld voltooid heeft en zijn laatste adem uitblaast (Marcus 15:37-39)

Marcus wil zo laten zien: echte verandering van deze wereld kan alleen plaatsvinden als God zelf aan het werk is. Wij zitten vast in een web van onrecht en wij kunnen de kluwen van schuld niet ontrafelen, alleen als God zelf aan het werk gaat is er daadwerkelijk reden tot hoop. Dan is er de hoop dat het onrecht van deze wereld aangepakt gaat worden. Niet alleen bij anderen, maar ook bij mezelf.

Waar dat begint? Hier, met dit verhaal van Jezus. Marcus nodigt je uit ernaar te luisteren, omdat het je vertelt van die nieuwe beweging die ontstaan is en die nog steeds doorgaat. Dit verhaal is een uitnodiging om aan deze beweging deel te nemen....

Probeer voor jezelf te omschrijven wat dit eerste stuk van Marcus je heeft geleerd over Jezus?